

ՀԱՆՐԱՊԵՏ

ԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հրատարակուի և Հայ մասնագործական Անտարդիա Գործի

Գ. ՏԱՐԻ

ՀՈԿՏ. ՆՈՅԵՄ. 1913

ԹԻԻ 8 9

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՅՈՒՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՇԱՐՍՔ

Վ. Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ա. Բ. Գ. Ի ԿՈՆԵՂ՝

Հայութեան մեծ ասօնը կառարուեցաւ իր սահմանուած օրը Հօկ. 13/26ին թերեւս աշխարհի ամեն կողմ, ուր հայը կրնակի: Հարիւրաւոր տարիներէ իվեր զօւրկ քաղաքական ամեն անկախութենէ, ամեն տեսակ դժբախտութիւններու և դժուարութիւններու, հալածանքներու և ջարդերու ենթակայ հայութիւնը պահուած է իր այրուքներին շրնորհիւ: Ա. Բ. Գ. ր՝ եկաւ փրկելու հայերը ճիշդ ժամանակին երբ Բիւզանդեան և Տիզրոնեան գահլիճները գուն կգործէին կլկլու մեր ազգը: Առանց գրականութեան, առանց կրթութի, առանց կրօնական դաստիարակութեան՝ հայութիւնը սահմանուած էր ջնջուելու կամ յոյներէն՝ որոնց կրօնակից էր և յոյն եղեղեցականներ էին որ կմարդէին հայ մանկան կրօնի մէջ, և կամ ասորիներէն՝ որոնց համար թիւ թիկունք կկենար Տիզրոնի գահը: Երբորդ վասնզ մէր մազդեզական

կրօնը՝ զոր Արքայից Արքայն կլանար ի գին ամեն զոհողութեանց հաստատել Հայաստանի մէջ:

Ս. Մեսրոպի՝ գիւղացի խոնարհ եկեղեցականի մը մեկ զիւտը սակայն կուգար վեր իվայր շրջել այս բոլոր հաշիւները: Ա. Բ. Գ. երբ առաջին անգամ հնչեց Վաղարշապատի կաթողիկոսարանին խոնարհ շէնքերէն միտն մէջ՝ այս բոլոր ամբարտակները խաւաքարտի նման կործանեցան, տակնուվրայ եղան: Միջ էր այն երանելի հայր որ առաջին անգամ լսեց սրբոյն Մեսրոպի բերնէն և կրկնեց այք, քեկն, զիւն: Այդ նուիրական մոգական գիրերը դեռ կհնչեն աշխարհի չորս կողմերը թունդ հանելով բոլոր հայոց սրտերը: Պինդ կիտարին հայերը իրենց սքանչելի, անդաանելի և ամենակատարեալ այրուքներին. անով է որ իրենք մուտ գործեցին քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ, անով է որ ապահովեցին իրենց ազ-

գային գոյութիւնը և եկեղեցական անկախութիւնը: Անով է որ վերջապէս կանգնեցին այն հսկայ յիշատակարանը որ Հայ գրականութիւն կկոչուի և որուն հիմնաքարն է Աստուածաշունչը:

Այբուբենը ամէն ազգի զարգացման մեծագոյն սատարն եղած է. բայց մանաւանդ մեզի համար ո՛չ միայն զարգացման այլև գոյութեան միակ գրաւեպանն եղած է անցեալ 1500 տարիներու մէջ: Անոր գիւտի լուրը յուզման մասնեց Բիւզանդիոնն ու Տիբրոնը. հալածական ըրաւ կրօնուտոյց յոյն և ասորի քահանաներու վտնակները՝ որ կրօնական վարդապետի սքեմին ներքեւ քաղաքական գործիչի դեր կկատարէին:

Ուրիշ ազգերու մէջ պետութիւնն է որ կպահպանէ գրականութիւնը, կքաջալերէ և մեկնաս կհանդիսանայ: Բայց մեր մէջ հակառակն է. այք բնէ զիմն է որ կը պահէ ազգը, լեզուն և եկեղեցին:

Այբենգիմի գիւտով քաղաքակրթական արշալոյսը՝ նոր այգի է որ կը ծագի Հայաստան աշխարհի մէջ: Եւ անցեալ 16 դարերու մէջ կրկնք յիստարիցաւ այդ լոյսը, այլ հեռո՛հեռէ բարձրացաւ բարձրացաւ և նոյնիսկ առաջին դարուն իր միջօրէակամին հասաւ: Կարգացէք և հիացէք Ոսկեդարու գոհար գործերը՝ ս՛ի գուք երակատապարտ հայկազունք, երանելի նախահարց դժբախտ զաւակունք: Ի՞նչ ծովածաւալ ժառանգութեան տիրացած էք. բողբոսեցէք Աստուածաշունչը՝ աշխարհի ամենէն հզօր և ամենէն աւելի քաղաքակիրթ համարուող Անկրօ-Սաքսոն ազգերու Ս. Գրքի վերջին թարգմանութեան հետ: Դուք որ ձեր մայրենի լեզուին հաւասար գիւրութեամբ կխօսիք և կկարդաք անգլիերենը, զմայրեցէք Սահակայ և Մեսրոպայ մեղրածորան գրիչին վրայ:

«Եւ ասաց Աստուած, եղեցի լոյս. և եղեւ լոյս»
And God said, let there be light, and there was light.

Եւ լոյս ծագեցաւ բոլոր հայկական աշխարհին վրայ. Աբարատայ հզօր բարձունքէն՝ մինչև Փաղկունի խոնարհ դաշտերը,

լուսաւորելով հայ վեհապետին փառապանծ գահը և անանկ զեղջուկին տունը, անոր միակ վառարանին ջով բոցալուս ուրիշ վառարան մը վառելով: Այդ վառարանը, այդ օջախը, դարուց իդարս վառ պիտի մնայ ամեն հայու տան մէջ, և երբ եռամեայ քառամեայ մանուկը թոթով լեզուաւ հնչէ այք բնէ զիմն նոյն բոպէին լուսոյ շող մը կը ծագէ իր հոգւոյն մէջ, լուսոյ ճառագայթ մը կը թափանցէ տունին մէջ և հետդհեակ լուսով կողողէ տունը, լուսաշող արձան մը կանգնուած է երկու մեծ վարժապետներու խնկելի յիշատակին: Կանգուն պիտի մնայ այն տունը՝ ուր կը հնչէ ա. բ. գ. կանգուն պիտի մնայ այն եկեղեցին, ազգը, համայնքը որ երկիւղածօրէն պաշտօն կմատուցանէ այդ լուսեղէն տաճարին.

Այսօր մեր կացութիւնը նիւթապէս թրշուտաւ է աշխարհի մէջ, և տարապայման կերպով թշուտաւ: Մեր տան մէջ մեզ օտար կուզեն նկատել, կհալածեն, կհեղեն, կանգստեն, կարհամարհեն մեզ: Մեզ կը զլանան գոյութեան իրաւունքը. մարդկային ամենէն անկողոպտելի իրաւունքը՝ կիանքի և ինչքի ապահովութիւնը: Ի՞նչ բաներէ զրկուած ենք անցեալ դարերու մէջ, և այժմ ինչ մեծ արածնութիւններ, գիրքեր, հոգեր կկորսնցնենք: Տեղիք տիւրկիւրեալ ազգ մը եղած ենք, վերջին 25 տարուան մէջ ինչեր ինչեր կորուսինք, բայց չընկճուեցանք, բայց չկքեցանք. մեր ողնայարի ոսկորը զեւ ուղղորդ է, փտութիւն չէ մտած հոն: Դեռ շատ հարուստ ենք. Սահակ-Մեսրոպ մեզի անկողոպտելի գանձեր աւանդած են. մեր բազմադարեան ստրկութեան և աղքատութեան մէջ անոնք մեզ անուցած ու պաշտպանած են: Հընդկաստան, Սուլմազրա, Չինաստան, Ճարոն, Արեւելեան Հնդկ. կղզիները, Եւրոպա, Ամերիկա և Արիփիկէ՝ ամեն տեղ ամեն կլիմայի ներքեւ ուր կը հնչես դու.

Ո՛վ մեծաքանչ դու լեզու,
Ո՛վ հեշտ բարբառ մայրական,
Դու պահած ես և կը պահես հայը,

Կեանք միշտ լեզուդ հայկազեան.
Կեանք անասան, կեանք յառեալ

Կատարեալ այրուբէն.

Այս, կատարեալ այրուբէն և հարուստ այրուբէն. յունարէնը, երբայցեցեալէնը, ասորերէնը, լատիներէնը, արաբերէնը՝ իրենց 22-26 տառերով որչափ մեծ դժուարութիւն կը կրեն արաբերեալու ժ. ծ. Չ. Մ. Յ. ձայները՝ սմանք 2-3-4 գիրեր կը մէկտեղեն մէկ հատիկ Չ մը Մ մը արասանեալու համար: Իսկ արաբը և թուրքը անհրնար է որ Մ. Չ. Յ. հնչէ և գրէ: Այրուբէնի այս ճկունութիւնը, հնչելու գրելու անհնարին մեծ դիւրութիւնը՝ մեր փոքրիկ հոսին գերադանց ազգեցութիւն մը առեած է իր չուրջի ազգերուն վրայ: Հայերէնը շուտ կը գրուի և գրւի մեր կողմէ. գրւի կը կարգացուի: Մեր դրացի ազգերու հետ բազմաառաջութեան զինք մը գրականութիւնը: Պարսկի՝ շատնց մուսուլման է իր բնիկ այրուբէնը և արաբականը որդեգրած է. պարսկի գրականութիւնը փոքրիկ գասակարգի մը միայն վերապահուած է. հասարակ ժողովուրդը ոչ միայն Պարս. չկրնար գրել, այլ և մուսուլման է գայն, և նոյն իսկ տասնին, թեհրանի մէջ, կորդ թուրքերէն մը կը խօսուի: Ինչ պարսկերէն լեզուով չէնք չընորք թերթ մը չէ հրատարակուած Պարսկապատանի մէջ:

Ասորերէնը շատնց մուսուլման է. միայն սնդկացի բողոք. և գաղիացի կաթողիկոսի միսիոնարներ եկեղեցական գիրքեր կը տպեն: Թարքերգու կողմերը հայերէն, Տիգրանահերտի կողմերը բրդերէն, իսկ Սուրիայ մէջ արաբերէն կը խօսին կը գրեն: Եւ մեր ճանչցած հայախօս ասորին՝ մեր պատուական բարեկամ, Աշուր Եռուսեֆ կը հրատարակէ միակ ասորատու թերթը՝ բոլոր աշխարհի մէջ. աւանդ որ նա ալ ստիպուած է ասորատու թուրքերէն գրել. ճիշդ մեր հայատառ թուրքերէնին պէս: Մեր դրացի քուրդերը՝ դեռ ոչինչ ունին. արաբական տառերով հրատարակուած քանի մը գործեր անյաջողութեան գատապարտուած են: Քուր-

դերէնը կը գրուի միայն հայերէն կամ լատինական տառերով: Արիստոս որ դեռ արթնցած չէն այս մեր ուշիմ հայրենակիցները: Իսկ մեր խեղճ թուրք ժողովուրդը ինչնր կը քաշէ հարազատ այրուբէնի պակասութենէն. մէկ վաղ գիրով ինչպէս հնչէ եօ. իւ. օ. ու ձայնագրները, մէկ քիֆ գիրով ֆ. կ. յ. և ձայները: Հայոս ձայնաւորներու պակասը, զորս անգամանի շիֆաւր բանի մը պէս այնչափ կծծութիւնով կը գործածեն թուրք գրագէտները: Արդէն սկսած է գրագեղեցիկ թուրք գրագէտներու միտքը թուրք լեզուն կատարեալ այրուբէնով մը օժտելու գաղափարը: Կը վախճանք թէ բնաւ չսլիտի յաջողին քանի որ կրօնը և ազգ. հպարտութիւնը կարգիլէ իրենց ընդունել հայ կամ լատին տառերը: (1)

Հայ-Տալազու քիւրք

Մեզապարտ Յակոբ Գալիը՝ մին է այն անհատ հայերէն որ հայ ազգին յատուկ եղող ձեւերէց ողին կմարմնայնէ իր մէջ: Եթէ Ս. Մարտոս հնարեց հայ տառերը՝ մեզապարտ Յակոբ նոր ոգի, նոր թախչ տուաւ անոր և դայն կործանուած, կորուստէ ազատ պահեց: Մեզապարտ Յակոբ և իր յաջորդները լոյս աշխարհ հանեցին մեր նախննաց գանձերը որ վանքերու դարաններու, գետ-

(1) Երեւելի թուրք գրագէտ Ապու. ձեվաթ պէյ գահաճառանգ իշխանին ներկայութեանը ընդունուած տան հետեւեալը խոսած է. Եւրոպայատու տէր, կը համարձակեմ յայտնել ձեզի թէ մեր այս օրուան թուրքերէն տառերով ոչ մեր լեզուն կոկել ոչ ալ գրութիւնը ընդհանրացնել հնար է. ես կենացս 43 տարին լրացնելու իրաջ եմ. ասոր 30ը շարունակ ընթերցումով և հեղինակութիւնով անցուցած եմ և կրնամ գտնէ մերերկրին գրող կարգացողներէն մին համարելու. այսու ամենայնիւ անհամար բառեր կան զորս ուղիղ չեմ կարող կարդալ: Մեր բարձրատիճան զեւ. պաշտօնաններէն մին կճանչնամ որ ընդ. սպայակոյտի անդամ է. շատ մը կարեւոր հրատարակութիւններ ունի և մեր երկրին գրականներուն մէջ առաջնակարգ դերք մը կը խառնէ. 6-7 ամիս առաջ երբ իր ներկայութեանը կը գտնուէի, մուշիկապան բառը մեկիշխապան կարգաց. Այս թերութիւնը որ ու կը պատկանի. անպատճառ մեր գրեցուցն:

նձովոր այրերու մէջ՝ ցեցերու, հրդեհներու և աւերիչ ձեռքերու ճարակ պիտի ըլլային: Տպագրութիւնը զանոնք բազմացուց և մտաչկի բրաւ հայութեան ամեն անհատին: Տպագրութիւնն է որ ծանօթացուց մեզ և մեր գրականութիւնը քաղաքակիրթ աշխարհին և մեծ ազդերու քով մեզի համար գիրք մը շինեց: Տպագրութեան շնորհիւ է որ Սահակ-Մարտոյ կը խօսի ամեն աման, ամեն հիւզակի, ամեն եկեղեցիի մէջ:

Պատիւ և յարգանք այն մեծ հայուն որ մեղապարտ Յակոբ համեստ անուան տակ կ'ապահէ իր օնունը, և ռահիբրան կրկայ հայ տպագրիչներուն:

Փոքր Հայք և Յարկաճճերը,

Փոքր-Հայք մեծ բաժին ունեցած է և պիտի ունենայ հայ մատուրական պատմութեան մէջ. Մեղապարտ Յակոբ դպիրէն կէս դար յետոյ սկսեց ընդհատեալ տպագրութիւնը հայ գիրքերու՝ Թոխաթեցին Արզար գպիր, արքայական սերունդէ: Անկէ դար մը յետոյ կակի Կ. Պոլսոյ մէջ Մարզո՛ւնեցին Գրիգոր դպիր և կը տպէ հայերէն ամենէն խոշոր գիրքը՝ Յայտաւուրքը: Ծամբան հարթուած էր. անկէ ասդին անընդհատ կը շարունակէ հայ տպագրութիւնը. հետզհետէ աւելի ճաշակաւոր և գեղեցիկ տառերով զարդարուած՝ այնպէս որ ցարդ 300 տետակէ շատ աւելի հայկական տառեր հնարուած են. արձեստին ամեն նրբութիւններով և գեղեցկութիւններով օժտուած: Նոյն իսկ մեր փոքրիկ տպարանին մէջ 35 բազմազան տառեր կան: Հայուն գեղագիտական և գեղեցկադիտական ճաշակը կփայլի իր տառերուն մէջ, իր բոլոր ճիգն ու ջանքը թափած է զանիկա հրատարիչ և գեղատեսիլ ընծայելու մէջ և գերազանցապէս յաջողած է: (2)

(2) Ոչ միայն հայ տառերը կը փայլին հայ արուեստագետին ճարտար մտաներուն տակ, այլ և արարական տառերը անօրինակ գեղեցկութիւն մը կրատանան հայուն գրիչին և գչիին տակ: Արապեան, Միւհէնտիտեան և ի. Գէորգեան այնպիսի երանգներ և փայլ տուած են անոր՝ որ անհնարին է չհիանալ արուեստին վրայ երբ բազմաառձեան գրուի արա-

Նոր Այգ և Յարկաճճերը.

Նոր Այգ հայ ազգին երկու մեծ աճուն-րու ի յիշատակ՝ իր լուսման բերու հայ գրականութեան համեստ սեղանին վրայ, հրատարակելով նախ մեծ տպագրիչին՝ Մարզունցի Գրիգոր Գպիրի կենսագրութիւնը և յետոյ զայն գիրքի ձեւով ալ դատէն տըպելով: Բայ տասի Յարկաճճեան զոյգ թիւ մը հրատարակեց միացեալ Մարտ-Ապրիլ որու մէջ խառնուց Փոքր Հայքը իր անպետելի և ներկայով մանրամասնութեամբ: Այս ձեռնարկին մասնակցեցան Փոքր Հայքի հայ գրողները, ի գլուխ որոց Գեր. Ծաւաբշ Ծ. Վ. Սահակեան, Եւզոկիոյ առաջնորդը: Ընդարձակ ծրագրին մնացեալ մասերը հետզհետէ պիտի հրատարակուին Նոր Այգի էջերու մէջ, որով տպագային համար մեծադոյն ծառայութիւնը մատուցած կրկա Նոր Այգ պատկերայնելով Փոքր Հայքը զոյգ հարիւր բամբակներու աթիւ ի բան և ի գիր: Ինչպէս մեր Սեպա. ի թիւով յիշած ենք, Փոքր Հայքը առաջնակարգ գիրք կը բաւէ գաւառի լուսատուութեան գործին մէջ: Հոն կան հինգ հայ տպարաններ՝ Ներսո-Սրապեան և Եղզարտեան (Մարզուան), Յովնանեան (Ամասիա), Պոյաճեան (Դոկիա), Հողգար (Աերաստիա): Հոն հրատարակուած են և կ'հրատարակուին՝ Նոր Այգ, Հայկունի Յողթոց [և յուն. Պոնտու] Մարզուան, (3) Ամասիա, Ապառաճ (Ամասիա), Իրիս (Եւզոկիա), Հողղար, Անդրանիկ (Աերաստիա): Կան երեք գոյէճներ. Սանատարեան, և Նօրմալ Գոյէճ (Աերաստիա), Անաթոլիա գոյէճ (Մարզուան): Իտատի վարժարաններ՝ Ս. Սահակեան (Մարզուան), Ազգ Վարժարաններ (Աերաստիա, Դոկիա): Իսկ Յիսուսեանները ունին բարձր վարժարաններ կամ Գոյէճներ՝ Մարզուան, Ամասիա, Եւզոկիա, Աերաստիա և Սամսոն:

բական օտաններու Պերուժի և Իանիքէի տպագրական տառերուն հետ. որոնք իրենց կարգին ընդօրինակութիւններ են Միւհէնտիտեանի տառերուն:

(3) Նաեւ ձեռագիր և խմբատպ թերթեր՝ ձեւարան Բրոժ. Կ. Թումանեանի 1880, Արուսեակ Պոնտոսի Գայանան և Յակոբեանի (1885-6)

Հ. Պետրոս Քաջունի՝ երեւելի գեղազիր արուեստագէտը՝ հայ աիկնանց նախածեռնութեամբ բացաւ առաջին Արհեստանոցը ու Արուեստանոցը Ամասիոյ մէջ :

Փոքր Հայքի լոյրը քաղաքները ունին զոյգ գոյգ մանկապարտէզներ, և Մարզը ուսն ունի տիպըր-մանկապարտէզներ ուր կուսանին մանկապարտիզականուհիներ (1899 էն ի վեր) :

Աւելորդ է ըսել թէ Փոքր-Հայքի մեծ և փոքր բոլոր գիւղերն ալ, աւաններն ալ ունին իրենց զպրօցներն : Այնպէս որ այս յոբերկնական հանդէմներու առթիւ կրնանք ըսել թէ Փոքր Հայքը իր ազգային և օտար կրթական հաստատութիւններով, սուրբաններով և թերթերով առաջնակարգ զիրք մը կգրուէ գաւառին և ընդհանուր հայութեան մէջ : Փոքր Հայք արժանապէս առնց կրկին Յարեկանները : Ազգային թերթերը Աւրասիոյ, Եւզոսիոյ մէջ կատարուած հանդէմները ծանուցին արդէն : Մեզ կմնայ հոս նկարագրել Մարզուանու մէջ կատարուած հանդիսութիւնները :

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցի և Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցի,

Յորիկնական հանդէմներու յիշատակը յաւերժական պիտի մնայ շատ պատճառներով, որոնցմէ մին է երկու համարին, համարեղու ազգայիններու պաշտօնական միութիւնը : Դարերու գաւառի փորձերէն յետոյ իւրդ գարուն վերապահուած էր սորվեցնելու մեր ազգայնութեան մեծ և փոքր զանգուածներու անհասանելուն թէ ազգութիւն և կրօն իրարմէ շատ տարբեր բաներ են : Հնար է նոյն ընտանիքին պատկանող անհատներ շատ մը խնդիրներու մասին տարակարծիք բլլալով հանդերձ՝ կրկին քուր եզրայր բլլալ : Նոյնպէս է խնդիրը ազգային մեծ ընտանիքին համար : Ապաիւ Համիա մեծ դատարարակր եզաւ ուսուցանելու մեզ այս մեծ ճշմարտութիւնը, կրը Լուս. թիւ Բազմք. անխտիր կջարդէր ու կհալածէր : Կծախահարկնք այս միութիւնը,

որովհետեւ զայն ջատագուցած և տարիներով նոյն նպատակին իրազորման համար ճգնած ենք Անաթոլիոյի մէջ : Մեր բազմերասա վարժապետը Բրօֆ. Կ. Քուսմանանոյն սկզբունքը կբարոզէր միշտ և 1890-91 ին բացօդեայ ժողովներու մէջ համարին եզրայններու անազին բազմութեան կրկնել կուտար «Ազգութիւնը ուրիշ է, կրօնը ուրիշ է», «Հայը իր կրօնը փոխելով ազգութիւնը չի փոխեր», և այլ պարզ ճշմարտութիւններ :

Կշտորնաւորենք կեզրունին մէջ այս նրպատակաւ աշխատող ազգայինները, ով որ առաջին անգամ յգացաւ միութեան գաղտնարը՝ կտատարեալ հոյ սղամարդն է նա : Բնականարար մանրամասնութիւններ շատ կան դեռ խորնուլիք և լուծուելիք, սակայն մեծ քայլը առնուած է նուիրագործելով այս միութիւնը, մնացեալը մօտիկ սպագայի գործն է :

Հոս պէտք է փակագիծի մէջ ըսենք թէ այս սկզբունքը այսինքն կրօնի և ազգութեան անխտրութիւնը — մեծ չտիով մը ի գործ կը դնէ Մարզուանու Աւետ. Եկեղեցին : Եկեղեցիին աղքատախնամի գանձին տարեկան հասոյթին ⁵/₆ը Լուս. ազգայնոց կարօտներուն կերթայ : Նորահաստատ, նորակառօյց անկկանոցի պատասպարեախներու չորսն ալ Լուս. են, որք իրենց ծեր և անկար տարիքին մէջ, ամեն առատութեամբ և գուրգուրանօք քրօջ խնամք կվայելեն : Հիւանդանոցի պատասպարեախներուն և ամենօրուան դարմանուածնկուան ճրկներուն երեք չորրորդն Լուս. են : Աստնք շօշախելի պացոյցիներ են ցուցունելու թէ Աւետ. հայերը խիստ կանուխէն ի գործ կը դնեն անխտրութեան ոգին : Դատարարակութիւնը և անոր հետ միատեղ եկեղեցիին և զպրօցին մէջ ուսուցուած սիրոյ և ազգայնութեան գաղտնարները մեծ յեղաշրջում բերած են Աւետարանականներու մէջ : Իսկ ճշմարտութիւնը պարտ կը դնէ մեզ սակարեւոր կէտն ալ յիշելու որ մեր Լուս. եզբայրութեան մէջ այս անխտրութեան ոգին ծաւալման նպատատ մեծ անձապէս Բարե-

գործականը և յեղափոխական կուսակցութիւնները :

Կը մաղթենք որ երկու համարիւն եղբայրութիւններ օրբսօրէ զիրար աւելի լաւ ճանչնան և գործակցին ազգ . լուսաւորութեան վսեմ գործին մէջ : Երկու կողմի հրապարակագիրներուն վրայ մեծ պարտականութիւն կը ծանրանայ այս մասին :

Քրիստոնէական առխարհի 1600 ամեակը .

Քրիստոնեայ աշխարհ՝ Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ աօնեց Միլիանի հրովարտակին 1600 ամեակը : Մեծն Կոստանդիանոս Յ13 ին Միլիանի մէջ հրատարակեց հրովարտակ մը՝ ուրով քրիստոնէութիւնը կը ճանչնար իբրև պետական կրօն . երբ արդէն սոսկալի հալածանքներու մէջտեղ քրիստոնէութիւնը բոլոր հռովմէական պետութեան մէջ հաստատուած էր : Կոստանդիանոս ճանչցաւ զանկա իբրև ուրոյն կրօն : Ասով քրիստոնեաները իրենց կեանքին և ստացուածքին տէր եղան և համարձակօրէն սկսան պաշտել զԱստուած : Հռովմէական եկեղեցին մանաւանդ լին ճանդիսութիւններ կատարեց աշխարհի ամեն կող : Մարզուանու մեր կաթողիկէ ազգայիններն ալ աօնեցին զայն արժանապէս և անոր յիշատակը վառ պահելու համար թառերական ներկայացում մը տուին իրենց եկեղեցիին մէջ : Նիւթն էր զուտ կրօնական «Քրիստոնէութեան մուտքն ի Հայաստան , Լուսաւորիչին ձեւամբ» : Պատմական զեղեցիկ նիւթմը . հեղինակն էր Հ . Յովսէփ Յօզոււնի , բնիկ Մարզուանցի : Դերակատարներն էին Աղքատախնամ Եղբայրակցութեան անդամները : Ծշմարտութիւնը պարտ կրնէ մեր վրայ ըսելու որ գործը շատ խնամքով պատրաստուած էր և հեղինակին խորին հմտութիւնը կմտանանը շէր ազգ . պատմութեան և դերակատարներն ալ լիովին ուսումնասիրած էին գերերը և անթերի կատարեցին : Հասցիքը աղքատներու յատկացուեցաւ :

Արժիպատիւ Յովհ . Եպ . Նապլէտն՝ թեմին սուսջնորդը՝ միջնարօրներու միոյն ատեն պերճ լեզուաւ ճառեց 1500 ամեակի

աօնին նշանակութեանը , հայ լեզուի և գրականութեան ճիշտութեան մասին : Ինքը Հռովմայ մէջ Լեւոնեան զպրոցի հայ լեզուի և գրականութեան ուսուցիչն եղած է և ընթացաւարտ հայ կաթողիկէ երիտասարդ վարդապետներու Հայ լեզուի և պատմութեան մասին ունեցած խորին հմտութիւնը՝ գրաւական մ'է իր խզճահար պաշտօնավարութեան : Հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնները կյայտենէք իր յայտնած ազնիւ զգացումներուն համար :

Կարգադիր Մամախումբիւ .

Հանդիսութիւններու շքեղութիւնը և վրեւմտութիւնը կարգադիր մամախումբերու հաւատարիմ աշխատութենէն կախուած է : Մեզ ամենուս մեծ վիշտ պատճառեց որ Պուրոյ մէջ՝ ուր այնչափ փառաւոր պատրաստութիւններ տեսնուած էին փառաւորապէս աօնելու . Հայութեան մեծ հանդէսը՝ Կ . Մ . ի անհոգութեան պատճառաւ անխառունակ վերջ մը ունեցաւ :

Մինչ դեռ հոս՝ զաւառին մէկ անկիւնը , ամենայն կանոնաւորութեամբ կատարուեցաւ թէ Գօրէճին մէջ և թէ Ս . Սահակեան վարժարանի մէջ : Օր առօր տոմսակներ ցլրուած էին , հանդէսի սրահները լեցուեցան , բայց և ո՛չ մէկ անկանոնութիւն . ո՛չ ժխոր , ո՛չ ազմուկ : Արդէն ժողովուրդը վարժուած է հոս թէ՛ հանդէսին վսեմութիւնը կը պահանջէ լուս և լուրջ կենտր : Երկու պարագաներու ներքեւ ալ ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ գործեց յայտագիրը :

Կշնորհաւորենք կարգադիր մամախումբերը իրենց անձնուէր աշխատութեան համար : Հանդէսներ սարքել և զանոնք կանոնաւորաբար վարել գիտութիւն մ'է , որ զարգացած է Մարզուանու մէջ Անաթոլիայի շնորհիւ : Չմտան եղանակին կը բանախօսութիւններու և ընդունելութեանց շարքը կտկտի , ամէն ուրբաթ իրիկուն քաղաքացին կը խուժէ . բայց ո՛չ մի անկանոնութիւն կպատահի : պատահաններէ մագլցելու սովորութիւնը 20 տարիէ ի վեր անհետացած է :